

Присяжнюк О. В.

<https://orcid.org/0009-0009-1634-1436>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ УКРАЇНИ

У статті здійснено комплексне наукове осмислення методологічних підходів до дослідження адміністративно-правового забезпечення (далі – ДСА України). Обґрунтовано, що методологія у цій сфері не може зводитися лише до сукупності окремих методів юридичного аналізу, оскільки діяльність ДСА України має складну адміністративно-правову природу та охоплює організаційні, фінансові, кадрові, інформаційно-технічні, контрольні й управлінські елементи забезпечення функціонування судової системи. У межах статті розкрито поняття методології в сучасній юридичній науці, з'ясовано співвідношення категорій «методологія», «метод», «методика» та «методологічний підхід», а також визначено значення методології для адміністративно-правових досліджень. Окрему увагу приділено специфіці предмета адміністративного права, трансформації адміністративно-правової доктрини в умовах розвитку публічного адміністрування, впливу людиноцентричної концепції та ролі міждисциплінарності у дослідженні публічно-управлінських процесів. Проаналізовано систему загальнонаукових методологічних підходів до дослідження діяльності ДСА України. Доведено, що їх застосування дозволяє розглядати адміністративно-правове забезпечення діяльності ДСА України не як статичну сукупність повноважень, а як динамічну, багаторівневу та внутрішньо пов'язану систему, що функціонує в умовах судової реформи, цифровізації, воєнного стану, бюджетних обмежень і європейської інтеграції України. Розкрито значення спеціально-юридичних та міждисциплінарних підходів, серед яких особливе місце займають формально-юридичний, порівняльно-правовий, аксіологічний, антропоцентричний і міждисциплінарний підходи. У статті запропоновано авторське бачення комплексної методологічної моделі дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України. Зроблено висновок, що така модель має поєднувати нормативно-правовий, системний, функціональний, інституційний, емпіричний, цифровий, ціннісний, людиноцентричний, порівняльно-правовий, ризик-орієнтований та прогностичний компоненти.

Ключові слова: методологія, методологічні підходи, адміністративно-правове забезпечення, Державна судова адміністрація України, судове адміністрування, публічне адміністрування, людиноцентризм, міждисциплінарний підхід.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження методологічних підходів до адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України зумовлена особливим місцем цього органу у системі правосуддя та його роллю у створенні організаційних, фінансових, кадрових, інформаційно-технічних і управлінських умов функціонування судової системи. В умовах судової реформи, цифровізації, воєнного стану, бюджетних обмежень та європейської інтеграції дослідження діяльності ДСА України потребує не лише аналізу її нормативно визначеного статусу, а й формування цілісної методологічної основи,

здатної розкрити адміністративно-правову природу відповідного забезпечення, його зв'язок із публічним адмініструванням, доступністю правосуддя та належною організацією діяльності судів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні засади правового пізнання та правового дослідження розглядалися у працях Р. Simon, L. Donkeodavong, P. Хаууавонг, S. Chantavong, B. Sisouk, В. Копчі, О. Данильяна та О. Дзьобаня. Окремі питання адміністративно-правового статусу Державної судової адміністрації України досліджував В. Кібець, тоді як людиноцентричний вектор сучасного адміністра-

тивного права розкрито у праці М. Міхровської. Зазначені наукові підходи становлять важливу теоретичну основу для осмислення ДСА України не лише як органу організаційного забезпечення судів, а як особливого суб'єкта публічного адміністрування у системі правосуддя. Водночас у наукових джерелах переважно аналізуються окремі аспекти досліджуваної проблематики: методологія правового пізнання, адміністративно-правовий статус ДСА України, людиноцентризм, нормативні та організаційні засади судового адміністрування. Натомість недостатньо розкритим залишається питання комплексного поєднання загальнонаукових, спеціально-юридичних і міждисциплінарних підходів до дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України. Саме цій невіршеній частині загальної проблеми присвячено статтю, у якій адміністративно-правове забезпечення діяльності ДСА України розглядається як складне, багаторівневе та динамічне явище адміністративного права.

Постановка завдання. Мета статті – комплексно визначити та науково обґрунтувати систему методологічних підходів до дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України, розкрити систему загальнонаукових, спеціально-юридичних і міждисциплінарних підходів до її вивчення та обґрунтувати комплексну методологічну модель дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України з урахуванням сучасних умов функціонування судової системи, цифровізації, людиноцентризму та європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України потребує не лише аналізу чинного законодавства, інституційної побудови цього органу чи окремих напрямів його діяльності, а передусім чіткого визначення методологічної основи, за допомогою якої можна його пізнати як складний адміністративно-правовий феномен. У цьому контексті методологія виступає не допоміжним елементом наукового дослідження, а його внутрішньою логікою, що визначає спосіб постановки проблеми, межі її аналізу, добір джерел, характер аргументації та критерії оцінювання отриманих результатів. Для адміністративно-правової науки це має особливе значення, оскільки предмет її дослідження охоплює не лише юридичні норми, а й публічно-управлінські зв'язки, організаційні процедури, владно-сервісні відносини, функціонування суб'єктів публічної адміні-

страції та гарантії реалізації прав людини у сфері публічної влади.

У сучасній юридичній науці методологія дедалі частіше розглядається не як механічна сукупність методів, а як багаторівнева система світоглядних засад, принципів, підходів, способів і прийомів наукового пізнання правової дійсності. Вона поєднує філософський, загальнонауковий, спеціально-юридичний та прикладний рівні пізнання. Такий підхід дає змогу не обмежуватися суто формальним описом правових норм, а простежувати їх соціальне призначення, функціональну ефективність, ціннісну спрямованість та практичний вплив на діяльність відповідних суб'єктів. Саме тому методологія правового дослідження є не лише інструментом пізнання права, а й засобом критичного осмислення того, наскільки право здатне забезпечувати належну організацію публічної влади, правову визначеність, стабільність інституцій та реальний захист прав людини [1, с. 36].

Еволюція наукових підходів до розуміння методології правових досліджень відображає загальну зміну уявлень про право. Якщо для класичного юридичного позитивізму характерним було сприйняття права переважно як системи формально визначених норм, що підлягають тлумаченню та застосуванню, то сучасна юридична наука виходить із ширшого бачення права як соціокультурного, ціннісного, регулятивного й інституційного явища. У межах такого підходу методологія юридичної науки вже не може зводитися лише до аналізу тексту закону. Вона має враховувати взаємодію права з адміністративною практикою, публічними інтересами, організаційною спроможністю державних інституцій, цифровізацією управлінських процесів, бюджетними обмеженнями, кадровими ресурсами та суспільними очікуваннями щодо якості функціонування публічної влади [2, с. 54–55].

На нашу думку, доцільно розмежовувати поняття «методологія», «метод», «методика» та «методологічний підхід». Методологія є найбільш загальною категорією і відображає цілісну систему пізнавальних орієнтирів дослідження. Метод – це конкретний спосіб або прийом пізнання, наприклад формально-юридичний, системний, порівняльно-правовий, історико-правовий чи структурно-функціональний. Методика, на відміну від методології, має більш прикладний характер і означає певну послідовність використання методів для розв'язання конкретного наукового завдання. Методологічний підхід, своєю

чергою, відображає загальний кут зору, з якого дослідник аналізує об'єкт: системний, інституційний, аксіологічний, антропоцентричний, функціональний, міждисциплінарний тощо. Таке розмежування має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки дозволяє уникнути змішування рівнів наукового аналізу та забезпечує внутрішню логіку дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України.

Місце методології в системі юридичного пізнання полягає в тому, що вона забезпечує перехід від опису правового матеріалу до його наукового осмислення. Для дослідження діяльності ДСА України це особливо важливо, адже законодавче визначення її статусу не вичерпує всієї складності відповідного явища. Стаття 151 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначає ДСА України як державний орган у системі правосуддя, що здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової системи у межах повноважень, установлених законом [3]. Водночас пункт 2 Положення про ДСА України конкретизує, що організаційне забезпечення включає заходи матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, організаційно-технічного характеру, ведення судової статистики, діловодства та архіву суду [4]. Тоді, як для адміністративно-правових досліджень методологія має особливе значення, оскільки сучасне адміністративне право охоплює не лише владно-управлінські приписи, а й діяльність публічної адміністрації, баланс публічного інтересу та прав особи, принципи належного врядування, відкритості, пропорційності й сервісної орієнтованості.

Особливість методології адміністративно-правових досліджень полягає також у тому, що вона повинна враховувати динамічність предмета адміністративного права. У цій сфері правове регулювання постійно реагує на зміни в організації публічної влади, адміністративних процедурах, цифровій інфраструктурі, бюджетному плануванні, кадровій політиці, інформаційній відкритості та взаємодії держави з людиною. Наприклад, Закон України «Про адміністративну процедуру» закріпив загальні підходи до врегулювання відносин суб'єктів, уповноважених здійснювати функції публічної адміністрації, з фізичними та юридичними особами щодо розгляду й вирішення адміністративних справ шляхом прийняття та виконання адміністративних актів [5]. Навіть якщо не всі аспекти діяльності ДСА України прямо охоплюються адміністративною процедурою у вузькому значенні, сама процедурна логіка

цього Закону є методологічно важливою для аналізу стандартів діяльності суб'єктів публічного адміністрування.

Предмет адміністративно-правової науки у сфері судового адміністрування має специфічний характер. З одного боку, ДСА України не здійснює правосуддя і не може втручатися у судову діяльність, оскільки правосуддя здійснюється виключно судами. З іншого боку, без належного організаційного, кадрового, фінансового, інформаційного та матеріально-технічного забезпечення неможливо гарантувати реальну доступність правосуддя, стабільність функціонування судів та ефективність судового процесу.

Методологічно важливо підкреслити, що дослідження ДСА України не повинно підмінятися аналізом судової системи загалом або статусу судів як органів правосуддя. Об'єктом наукового пізнання у цьому випадку є не здійснення правосуддя, а адміністративно-правове забезпечення умов, за яких судової системи може функціонувати незалежно, стабільно й ефективно. Такий підхід дає змогу відмежувати предмет дослідження від процесуальних, конституційно-правових і судоустрійних аспектів та зосередити увагу саме на адміністративно-правовій природі діяльності ДСА України як суб'єкта, що забезпечує передумови реалізації права на справедливий суд [6, с. 12–20].

Також варто наголосити на важливості людиноцентричної концепції, яка є однією з ключових методологічних основ сучасного адміністративного права. Її конституційне підґрунтя міститься у положеннях статті 3 Конституції України, відповідно до яких людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини визначають зміст і спрямованість діяльності держави [7]. У контексті дослідження ДСА України це означає, що ресурсне забезпечення судів не може розглядатися як суто внутрішнє, це означає, що організаційне й фінансове забезпечення судів нео-адміністративна діяльність. Його кінцевим соціально-правовим призначенням є створення умов для реалізації права особи на судовий захист, доступ до суду, отримання інформації про рух справи, участь у судовому засіданні, у тому числі з використанням сучасних інформаційних технологій.

Виходячи із того, що ДСА України не є органом, який безпосередньо вирішує індивідуальні спори чи надає класичні адміністративні послуги громадянам. На нашу думку, її людиноцентрична

роль є дещо опосередкованою, адже через забезпечення судів ресурсами, організаційними умовами, інформаційними системами, кадровим супроводом, веденням судової статистики, діловодства, функціонуванням веб-порталу судової системи, обміном електронними документами та підтримкою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Саме тому методологія дослідження має враховувати не лише прямі, а й опосередковані форми впливу адміністративної діяльності на реалізацію прав людини [8, с. 243].

З позиції методології правового дослідження адміністративно-правове забезпечення діяльності ДСА України доцільно аналізувати через поєднання доктринального та прикладного рівнів. З'ясування змісту правових норм, понять, принципів і конструкцій має доповнюватися оцінкою реальних показників діяльності, зокрема фінансового, кадрового, матеріально-технічного, інформаційного та цифрового забезпечення судової системи. Саме такий підхід дозволяє перейти від формального опису правового регулювання до реального розуміння ефективності адміністративно-правового забезпечення. Показовими у цьому контексті є результати діяльності ДСА України за 2025 рік. Зокрема, фінансова потреба судової системи у 2025 році становила 36,3 млрд грн, однак фактично було передбачено 22,1 млрд грн, тобто близько 61% від необхідного обсягу фінансування [9, с. 6–7]. Водночас у 2025 році через систему «Електронний суд» було подано понад 5,1 млн документів [9, с. 26]. Крім того, судова система отримала понад 3 000 нових комп'ютерів для деокупованих територій, а середня заробітна плата працівників апаратів судів зросла приблизно на 16%, до 29,6 тис. грн. Наведені показники підтверджують, що адміністративно-правове забезпечення діяльності ДСА України має не лише нормативний, а й вимірюваний ресурсний, організаційний та технологічний характер [9, с. 29, 163].

На нашу думку, методологія дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України не може обмежуватися лише визначенням понятійного апарату чи загальною характеристикою юридичних методів. Її наукова цінність розкривається передусім через систему підходів, які дозволяють побачити досліджуване явище у розвитку, взаємозв'язках, структурній побудові та інституційному середовищі. Необхідним видається розкрити загальнонаукові методологічні підходи, що формують базову пізнавальну

рамку для адміністративно-правового осмислення діяльності Державної судової адміністрації України. Тому для належного розкриття цієї проблематики особливе значення мають діалектичний, системний, структурно-функціональний та інституційний підходи, а саме:

1. Діалектичний підхід – дозволяє розглядати адміністративно-правове забезпечення діяльності ДСА України не як застиглу нормативну конструкцію, а як явище, що постійно змінюється під впливом судової реформи, цифровізації, воєнного стану, бюджетних обмежень, кадрових потреб та європейської інтеграції. Його застосування дає змогу виявити не лише чинний стан правового регулювання, а й внутрішні суперечності, тенденції та напрями розвитку досліджуваного явища. З позиції адміністративного права особливо показовою є суперечність між нормативно закріпленим обов'язком держави забезпечувати належні умови для функціонування судів і фактичними ресурсними можливостями такого забезпечення. Адже діалектичний підхід дає змогу дослідити адміністративно-правове забезпечення діяльності ДСА України у взаємодії стабільного правового статусу та мінливих практичних умов, нормативних вимог і ресурсних обмежень, традиційних організаційних функцій і нових цифрових інструментів.

2. Системний підхід – є одним із ключових для дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України, оскільки дозволяє розглядати його як цілісну сукупність взаємопов'язаних елементів. У цьому вимірі ДСА України постає одночасно як складова системи правосуддя і як самостійна організаційно-правова система, що має власну структуру, завдання, ресурси, процедури та форми взаємодії. У внутрішньому вимірі адміністративно-правове забезпечення діяльності ДСА України охоплює нормативно-правовий, інституційно-організаційний, фінансово-бюджетний, кадровий, інформаційно-технологічний, контрольно-аналітичний та комунікаційний блоки. Кожен із них має самостійне значення, однак лише у взаємодії вони формують цілісну систему забезпечення діяльності судової системи. Зокрема, фінансове забезпечення потребує бюджетного планування, кадрове – прогнозування потреб апаратів судів, а інформаційно-технічне – належного функціонування ЄСІТС, електронного документообігу та захисту інформації [10, с. 22].

3. Структурно-функціональний підхід – дозволяє не лише визначити складові адміністративно-

правового забезпечення діяльності ДСА України, а й з'ясувати функціональне призначення кожної з них. Якщо системний підхід розкриває цілісність досліджуваного явища, то структурно-функціональний – показує, яку роль виконують окремі елементи у створенні належних умов для діяльності судів і суддів. У структурному вимірі адміністративно-правове забезпечення охоплює центральний апарат ДСА України, її територіальні управління, підпорядковані установи й організації, інформаційні системи, фінансово-бюджетні процедури, кадрове забезпечення, внутрішній контроль, аудит, статистику та діловодство. У функціональному вимірі ці елементи реалізують фінансову, організаційну, кадрову, інформаційну, аналітичну, методичну, контрольну та координаційну функції.

4. Інституційний підхід – дає змогу розглядати ДСА України не лише як суб'єкта адміністративного права, а як спеціальну інституцію в системі правосуддя, що має визначений законом статус, компетенцію, структуру, процедури, форми підзвітності та сталі зв'язки з іншими органами. Його значення полягає в тому, що він дозволяє дослідити не тільки нормативне закріплення повноважень, а й реальну організаційну спроможність ДСА України забезпечувати діяльність судової системи. Особливість інституційного становища ДСА України полягає в тому, що вона є державним органом у системі правосуддя, однак не здійснює правосуддя, виконує організаційно-управлінські функції, але не є органом виконавчої влади у класичному розумінні, забезпечує суди ресурсами, однак не має права впливати на здійснення судочинства. Саме ця специфіка потребує обережного методологічного підходу, який одночасно враховує адміністративний характер її діяльності та особливе місце у судовій системі. Інституційний підхід дозволяє проаналізувати ДСА України через систему її зв'язків із Вищою радою правосуддя, Радою суддів України, судами, Національною школою суддів України, Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, Службою судової охорони, територіальними управліннями, Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою України у межах бюджетного процесу. Саме ці зв'язки формують реальний інституційний контекст адміністративно-правового забезпечення діяльності органів судової системи.

У свою чергу, важливими видаються спеціально-юридичні та міждисциплінарні підходи, адже якщо загальнонаукові підходи дозволяють розкрити адміністративно-правове забезпечення

діяльності ДСА України у розвитку, системних зв'язках, структурній побудові та інституційному середовищі, то перші конкретизують власне правову природу цього явища. Саме вони дають можливість перейти від загальної методологічної характеристики до аналізу нормативної основи, європейських моделей судового адміністрування, правових цінностей, людиноцентричної спрямованості та практичних управлінських показників діяльності ДСА України. У цьому контексті особливе значення мають формально-юридичний, порівняльно-правовий, аксіологічний, антропоцентричний та міждисциплінарний підходи. Так наприклад:

1. Формально-юридичний підхід – є вихідним інструментом дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України, оскільки саме він дозволяє з'ясувати нормативно визначений статус цього органу, межі його компетенції, систему повноважень, підзвітність, організаційну структуру та юридичні форми діяльності. Його значення полягає не у простому цитуванні законодавства, а в науковому тлумаченні правових норм, їх систематизації та виявленні внутрішньої логіки правового регулювання. Водночас формально-юридичний підхід не повинен залишатися суто описовим. Його наукова цінність полягає у здатності виявляти співвідношення між різними нормативними блоками: судовотрійним, адміністративним, бюджетним, інформаційним, антикорупційним, процедурним. Наприклад, фінансове забезпечення діяльності судів неможливо повноцінно дослідити без урахування Бюджетного кодексу України регулювання [11], оскільки ДСА України виступає головним розпорядником бюджетних коштів. Інформаційна відкритість її діяльності потребує звернення до Закону України «Про доступ до публічної інформації» [12], а процедурні стандарти діяльності суб'єктів публічної адміністрації – до Закону України «Про адміністративну процедуру» [5].

2. Порівняльно-правовий підхід – має важливе значення для дослідження діяльності ДСА України, оскільки дозволяє співвіднести українську модель судового адміністрування з європейськими підходами до організації, фінансування, управління та цифрового забезпечення судових систем. Для адміністративно-правового дослідження це особливо важливо, адже компаративістика дає змогу не просто запозичувати зарубіжний досвід, а критично оцінювати, які інституційні рішення можуть бути адаптовані до української системи правосуддя. Так, Європейська комісія з питань

ефективності правосуддя Ради Європи (СЕРЕЈ) у звіті «European judicial systems» за 2024 рік аналізує функціонування судових систем 44 держав Ради Європи та 2 держав-спостерігачів. Цей звіт важливий методологічно, оскільки він пропонує оцінювати судові системи не лише за нормативними моделями, а й за показниками фінансових і людських ресурсів, ефективності судів, рівня цифровізації, доступності правосуддя та якості судових послуг [13].

3. Аксіологічний підхід – орієнтує дослідника на з'ясування ціннісного змісту адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України. Його застосування дозволяє поставити питання не лише про те, які повноваження має ДСА України, а й про те, які правові цінності реалізуються через її діяльність. У цій площині адміністративно-правове забезпечення набуває значення не як внутрішня управлінська функція, а як засіб підтримання верховенства права, незалежності судової системи, доступності правосуддя, правової визначеності, підзвітності та довіри до судової системи [14, с. 197–199].

4. Антропоцентричний, або людиноцентричний, підхід – є одним із визначальних для сучасної адміністративно-правової науки. Його сутність полягає в тому, що діяльність суб'єктів публічного адміністрування оцінюється не лише за критерієм формальної законності, а й за тим, наскільки вона спрямована на забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини. У межах дослідження діяльності ДСА України цей підхід дозволяє побачити кінцевого адресата судового адміністрування – не орган, не установу і не бюджетну програму, а людину, яка потребує доступного, зрозумілого, безпечного та ефективного правосуддя.

5. Міждисциплінарний підхід – є необхідним для дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України, оскільки досліджуване явище перебуває на перетині кількох сфер: адміністративного права, судової структури, бюджетного права, інформаційного права, публічного управління, організаційного менеджменту, цифрового урядування, кадрової політики та аудиту ефективності. Водночас міждисциплінарність не означає втрату адміністративно-правового фокусу. Навпаки, вона дозволяє глибше пояснити, як правові норми реалізуються в реальному управлінському середовищі.

Загалом, попередній аналіз загальнонаукових, спеціально-юридичних та міждисциплінарних підходів настановлює на необхідність формування

цілісної методологічної моделі дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України. Така модель має не механічно поєднувати різні методи, а забезпечувати їх внутрішню узгодженість відповідно до предмета дослідження. Така модель може бути визначена як система взаємопов'язаних принципів, підходів, методів і критеріїв наукового аналізу, що дозволяють дослідити адміністративно-правове забезпечення діяльності ДСА України одночасно у нормативному, інституційному, функціональному, ресурсному, цифровому, ціннісному та практичному вимірах.

Комплексна методологічна модель дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України повинна будуватися як багаторівнева система. На першому рівні доцільно розмістити філософсько-правові та загальнонаукові підходи, які визначають загальну логіку пізнання: діалектичний, системний, структурно-функціональний та інституційний. Вони дозволяють побачити досліджуване явище у розвитку, зв'язках, структурі та інституційному контексті.

Другий рівень становлять спеціально-юридичні методи. Центральне місце серед них посідає формально-юридичний метод, за допомогою якого аналізуються Конституція України, Закон України «Про судоустрій і статус судів», Положення про ДСА України, Бюджетний кодекс України, Закон України «Про адміністративну процедуру», Закон України «Про доступ до публічної інформації» та інші нормативно-правові акти. Саме цей рівень дозволяє визначити юридичний статус ДСА України, межі її компетенції, характер підзвітності, зміст повноважень та правові форми діяльності.

Третій рівень охоплює порівняльно-правовий і євроінтеграційний аналіз. Його призначення полягає у співвіднесенні української моделі судового адміністрування з європейськими стандартами ефективності, якості та незалежності правосуддя. Для дослідження ДСА України це важливо, оскільки її діяльність має оцінюватися не ізольовано, а в ширшому контексті європейських підходів до судового адміністрування.

Четвертий рівень становить емпіричний аналіз. Його джерелами є офіційні звіти ДСА України, бюджетна звітність, статистика документообігу, показники функціонування електронних сервісів, дані щодо кадрового забезпечення, внутрішнього контролю, аудиту, міжнародної технічної допомоги та матеріально-технічного забезпечення судів. У цьому аспекті емпіричні дані

дозволяють перевірити, наскільки нормативна модель адміністративно-правового забезпечення відповідає реальному стану функціонування судової системи.

П'ятий рівень комплексної методологічної моделі має міждисциплінарний характер. Він передбачає використання положень публічного управління, фінансового права, інформаційного права, теорії організації, менеджменту, цифрового врядування, ризик-менеджменту та аудиту ефективності. Такий підхід є особливо важливим тому, що ДСА України не лише застосовує правові норми, а й організовує бюджетний процес, забезпечує управління ресурсами, координує цифрові сервіси, здійснює внутрішній контроль, взаємодіє з міжнародними партнерами та забезпечує організаційну стійкість судової системи.

Поєднання цих рівнів дозволяє запропонувати авторську модель дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України, яка складається з кількох взаємопов'язаних блоків: нормативно-догматичного, інституційного, функціонально-ресурсного, емпіричного, цифрового, ціннісно-людиноцентричного, порівняльно-правового та прогностичного. Нормативно-догматичний блок відповідає за аналіз правових норм; інституційний – за визначення місця ДСА України у системі правосуддя; функціонально-ресурсний – за оцінку фінансового, кадрового та матеріального забезпечення; емпіричний – за перевірку висновків на основі офіційних даних; цифровий – за дослідження ЄСІТС, «Електронного суду» та відеоконференцз'язку; ціннісно-людиноцентричний – за оцінку впливу діяльності ДСА України на доступ до правосуддя; порівняльно-правовий – за зіставлення з європейськими стандартами; прогностичний – за визначення напрямів подальшого розвитку.

Важливо, що така модель не повинна перетворюватися на абстрактну схему. Вона має працювати як практичний науковий інструмент. Наприклад, аналіз фінансового забезпечення ДСА України потребує одночасного застосування формально-юридичного методу для з'ясування правового статусу головного розпорядника бюджетних коштів, системного підходу для визначення місця фінансування у загальній моделі судового адміністрування, емпіричного методу для аналізу бюджетних показників, аксіологічного підходу для оцінки впливу фінансування на доступність правосуддя та прогностичного методу для формування пропозицій щодо вдосконалення фінансового планування.

Виходячи з усього вище викладеного, на нашу думку, перспективними напрямками розвитку методології дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України є такі:

1. Розвиток доказової моделі адміністративно-правового дослідження – її сутність полягає в тому, що висновки про ефективність адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України мають ґрунтуватися не лише на аналізі законодавства, а й на офіційних даних: бюджетних показниках, кількості судів, кадровому стані, документообігу, використанні цифрових сервісів, результатах внутрішнього контролю, аудитах Рахункової палати та звітах органів судової системи. Такий підхід робить дослідження більш практично орієнтованим і придатним для формування реальних пропозицій щодо вдосконалення діяльності ДСА України.

2. Формування цифрової методології дослідження судового адміністрування – інформаційно-технологічне забезпечення судів уже не може розглядатися як допоміжний напрям діяльності ДСА України, оскільки воно стало одним із критеріїв доступності правосуддя. Тому методологія дослідження має охоплювати електронний документообіг, цифрову ідентифікацію користувачів, відеоконференцз'язок, автоматизовану взаємодію інформаційних систем, кіберстійкість, захист персональних даних та інформаційну безпеку. У цьому контексті важливими є також європейські підходи СЕРЕЈ щодо відповідального використання цифрових технологій та штучного інтелекту у сфері правосуддя.

3. Посилення порівняльно-правового та євроінтеграційного виміру методології – адміністративно-правове забезпечення діяльності ДСА України доцільно досліджувати з урахуванням європейських критеріїв ефективності, якості, незалежності судової системи та цифровізації правосуддя. EU Justice Scoreboard щорічно узагальнює показники ефективності, якості та незалежності правосуддя у державах-членах ЄС, а СЕРЕЈ формує ширшу порівняльну базу для аналізу судових систем держав Ради Європи. Це дозволяє перейти від декларативного посилення на європейські стандарти до реального порівняння показників, інституційних моделей і практик судового адміністрування [15].

4. Розвиток ризик-орієнтованого підходу – діяльність ДСА України пов'язана з фінансовими, кадровими, технологічними, безпековими, корупційними, організаційними та репутаційними ризиками. У 2025 році ДСА України приділяла

увагу внутрішньому контролю, ідентифікації ризиків, оновленню відповідних інструкцій і звітності щодо стану функціонування внутрішнього контролю. З методологічної позиції це означає, що адміністративно-правове забезпечення має оцінюватися не лише за фактом виконання повноважень, а й за здатністю системи попереджати, мінімізувати та долати ризики.

5. Розвиток методології дослідження інституційної стійкості судового адміністрування – воєнний стан, пошкодження судової інфраструктури, зміна територіальної підсудності, кадрові втрати, фінансові обмеження та необхідність дистанційної участі у судових засіданнях засвідчили, що адміністративно-правове забезпечення має оцінюватися також через критерій стійкості. У цьому вимірі важливим є не лише питання наявності у ДСА України відповідних повноважень, а й її здатності забезпечувати безперервність функціонування судової системи в умовах кризи.

6. Поглиблення людиноцентричного виміру методології -дослідження діяльності ДСА України повинно виходити з того, що кінцевою метою організаційного, фінансового, кадрового та цифрового забезпечення є не функціонування апарату як такого, а реальна можливість людини звернутися до суду, отримати інформацію, подати документи, взяти участь у засіданні та користуватися судовими сервісами без надмірних бар'єрів. Тому методологія має враховувати доступність судових приміщень, інформаційну відкритість, якість комунікації з громадянами, цифрову інклюзивність та зрозумілість судових сервісів.

7. Інтеграція аудиту ефективності в адміністративно-правову методологію – Рахункова палата у 2025 році аналізувала діяльність ДСА України щодо організаційного та фінансового забезпечення функціонування місцевих та апеляційних судів. Для науки адміністративного права це важливо, оскільки зовнішній аудит дозволяє зіставити нормативно визначені завдання органу з фактичними результатами, виявити проблеми управління ресурсами та сформулювати обґрунтовані напрями вдосконалення. Отже, аудит доцільно розглядати не лише як фінансово-контрольну процедуру, а і як джерело емпіричних даних для адміністративно-правового дослідження.

8. Методологічне осмислення міжнародної технічної допомоги у сфері судового адміністрування – у 2025 році ДСА України безоплатно отримала міжнародну технічну допомогу на загальну суму 20,9 млн грн у межах проєктів, пов'язаних із підтримкою реформ у сфері юстиції, цифровіза-

цією правосуддя, покращенням доступу громадян до правосуддя, кіберстійкістю та відновленням судової інфраструктури. Це свідчить про те, що адміністративно-правове забезпечення діяльності ДСА України дедалі більше розвивається не лише у внутрішньодержавному, а й у міжнародному та євроінтеграційному контексті [9, с. 88].

На нашу думку, комплексна методологічна модель дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України має включати нормативно-правовий, системний, функціональний, інституційний, емпіричний, цифровий, ціннісний, людиноцентричний, порівняльно-правовий, ризик-орієнтований та прогностичний компоненти. Саме така модель дозволяє досліджувати ДСА України не фрагментарно, а як складний суб'єкт публічного адміністрування в системі правосуддя, діяльність якого спрямована на забезпечення належних умов функціонування судової системи.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що окреслені методологічні підходи до дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності ДСА України мають формуватися як цілісна, багаторівнева та практично орієнтована система наукового пізнання, здатна розкрити не лише нормативно закріплений статус цього органу, а й реальний зміст його організаційної, фінансової, кадрової, інформаційно-технічної, контрольної та управлінської діяльності у системі правосуддя. Забезпечення такої діяльності не може бути зведене лише до сукупності законодавчо визначених повноважень, оскільки воно охоплює складний комплекс публічно-адміністративних відносин, пов'язаних із організацією функціонування судів, бюджетним забезпеченням, кадровою спроможністю апаратів судів, цифровізацією судового адміністрування, доступом до публічної інформації, внутрішнім контролем, підзвітністю та створенням належних умов для реалізації права особи на судовий захист. Найбільш продуктивною для такого дослідження є комплексна методологічна модель, яка поєднує діалектичний, системний, структурно-функціональний, інституційний, формально-юридичний, порівняльно-правовий, аксіологічний, людиноцентричний, міждисциплінарний, емпіричний, цифровий, ризик-орієнтований та прогностичний підходи. Саме така методологія дозволяє досліджувати ДСА України як особливий суб'єкт публічного адміністрування у системі правосуддя, діяльність якого перебуває на перетині адміністративного, фінансового та інформа-

ційного права і спрямована на забезпечення стабільного, доступного, прозорого та ефективного функціонування судової системи. Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямі вбачаються у поглибленому аналізі адміністративно-правового статусу ДСА України, форм і методів її діяльності, механізмів взаємодії з орга-

нами суддівського врядування, фінансово-правового та інформаційно-правового забезпечення, контролю, цифрової трансформації, інституційної стійкості судового адміністрування та адаптації європейських стандартів належного публічного адміністрування у сфері забезпечення діяльності судової системи.

Список літератури:

1. Simon P., Donkeodavong L., Хаууавонг P., Chantavong S., Sisouk B. Guidelines on Academic Legal Research Methodology. Vientiane : Faculty of Law and Political Science, National University of Laos, 2022. 57 p. URL: https://cooperationlaos.uni.lu/wp-content/uploads/sites/170/2022/12/Guidelines-on-Legal-Research-29.09.2022-1_compressed.pdf
2. Копча В. Методологія дослідження правового явища: поняття, структура, інструментарій. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 54–58. DOI: 10.36695/2219-5521.1.2020.08
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII : станом на 7 трав. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
4. Про затвердження Положення про Державну судову адміністрацію України : рішення Вищої ради правосуддя від 17.01.2019 № 141/0/15-19 : станом на 7 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr141910-19#Text>
5. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
6. Кібець В. О. Адміністративно-правовий статус діяльності Державної судової адміністрації України в сучасних умовах : дис. ... д-ра філософії в галузі права : 12.00.07. м. Суми, 2016. 190 с. URL: <https://dduvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/dissertations/4/3.pdf>
7. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>
8. Міхровська М. Адміністративне право: від державного управління до людиноцентризму. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 2. С. 24–244. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.40>
9. Звіт про діяльність Державної судової адміністрації України за 2025 рік. Київ : Державна судова адміністрація України, 2026. 231 с. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/dsa/stan_rob_zap_pub_inf/%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2%20%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%94%D0%A1%D0%90%202025%20%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9.pdf
10. Копча В. Правові методи дослідження явища: загальні поняття, структура, інструментарій. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 2. С. 20–24. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2021.02
11. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
12. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI : станом на 8 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
13. Special file – Report “European judicial systems – CEPEJ Evaluation report – 2024 Evaluation cycle (2022 data)”. European Commission for the Efficiency of Justice. Council of Europe, 2024. URL: <https://www.coe.int/en/web/cepej/special-file>
14. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – Харків : Право, 2019. 368 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/OMND.pdf
15. The 2025 EU Justice Scoreboard : Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. COM(2025) 375. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2025. 70 p. URL: https://commission.europa.eu/document/download/51b21eff-a4b0-4e73-b461-06bd23b43d4e_en?filename=2025+EU+Justice+Scoreboard_template.pdf

**Prysiazhniuk O. V. METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE RESEARCH
OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT OF THE ACTIVITIES OF THE STATE
JUDICIAL ADMINISTRATION OF UKRAINE**

The article provides a comprehensive scientific understanding of methodological approaches to the study of administrative and legal support (hereinafter referred to as the State Judicial Service of Ukraine). It is substantiated that the methodology in this area cannot be reduced to a set of individual methods of legal analysis, since the activities of the State Judicial Service of Ukraine have a complex administrative and legal nature and include organizational, financial, personnel, information and technical, control and management elements of ensuring the functioning of the judicial system. The article reveals the concept of methodology in modern legal science, clarifies the relationship between the categories «methodology», «method», «methodology» and «methodological approach», and also determines the significance of methodology for administrative and legal research. Special attention is paid to the specificity of the subject of administrative law, the transformation of administrative and legal doctrine in the context of the development of public administration, the influence of the human-centric concept and the role of interdisciplinarity in the study of public administrative processes. The system of general scientific methodological approaches to the study of the activities of the State Judicial Service of Ukraine is analyzed. It is proven that their application allows us to consider the administrative and legal support of the activities of the State Judicial Administration of Ukraine not as a static set of powers, but as a dynamic, multi-level and internally interconnected system that functions in the conditions of judicial reform, digitalization, martial law, budget constraints and European integration of Ukraine. The significance of special legal and interdisciplinary approaches is revealed, among which the formal legal, comparative legal, axiological, anthropocentric and interdisciplinary approaches occupy a special place. The article proposes the author's vision of a comprehensive methodological model for studying the administrative and legal support of the activities of the State Judicial Administration of Ukraine. It is concluded that such a model should combine regulatory, systemic, functional, institutional, empirical, digital, value-based, human-centric, comparative legal, risk-oriented and prognostic components.

Keywords: *methodology, methodological approaches, administrative and legal support, State Judicial Administration of Ukraine, judicial administration, public administration, human-centeredness, interdisciplinary approach.*

Дата першого надходження статті до видання: 09.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.09.2026